№ 144. У Київі. Субота, 24 червня (іюня), р. 1906. Ціна окремого № 3 коп. № 144.

ГРОМАДСЬКА ДУМКА

газета політична, економична і літературна

Умови п[illegible]ати. З приставкою і пересилкою: на рік 4 карб. за [illegible]/2 року 2 [illegible]., на 3 місяці. 1 карб., на 1 міс. 50 коп.
За кордо[illegible]а рік. 9 карб. На пів року 4 карб. 50 коп.
За зміну адреси 30 коп.

Передплату приймають:
1) у Київі, в конторі редакції „Громадської Думки" (Михайлівська ул., ч. 10 (що-дня з 10 до 5 годин дня, 2) в книгарні журналу „Кіевская Старина" (Безаківська ул., ч. 14).
Передплачувати можна тільки з 1-го дня кожного місяця

ВИХОДИТЬ ЩО-ДНЯ, ОКРІМ ПОНЕДІЛКІВ
Рік перший.

Од редакції: Читаючи нашу газету, треба вимовляти є—як йе, и—як ы.

Авторі рукописів повинні подавати свое прізвище і адресу. Редакція може скорочувати і зміняти статі; більші статі, до друку негодящі, переховуються в редакції 3 місяці і висилаються авторам їх коштом, а дрібні замітки й дописи одразу знищуються.
Умови друкування оповісток: За рядок попереду тексту, або за його місце платиться: за перший раз 40 коп., за другий 20 коп.
За рядок після тексту за перший раз 20 коп за другий 10 к.
Хто шукае заробітку, платить за оповістку в 3 рядки 10 коп. за раз
Телефон № 1458.

Головна контора Громадськоі Думки просить не спізнюватись з передплатою на друге півріччя з 1-го липця.

Приймається передплата на політичну, економичну і літературну газету
„ГРОМАДСЬКА ДУМКА".
і літературно-науковий місячник
„НОВА ГРОМАДА".
Передплачувати і купувати на роздріб ГРОМАДСЬКУ ДУМКУ і НОВУ ГРОМАДУ, окрім контори (Михайлівська, 10), можна ще по сих місцях:
У Київі, в книгарні „Кіевской Старины", Безаківська ул., ч. 14.
У Лубнях у Миколи Кохановського.
У Ніжині в книгарні п-ні Чекмарьової.
В Одесі у Олександра Коровиченка, Ніжинська ул., ч. 52, пом. 23.
У Львові (Галичина) в книгарні Наукового товариства ім. Шевченка, ул. Театральна, ч. 1.

Просимо передплатників, коли вони міняють адресу або поновляють передплату, присилати друковану адресу або показувати номер бандеролі і почтову станцію, куди шлеться газета. Головна контора.

В ОДЕСІ приймається передплата, оповістки і продається на роздріб газета **„Громадська Думка"** та місячник **Нова Громада** у **Олександра Коровиченка** Ніжинська вул., № 52, кв. 23.

НА ДЕМІЕВЦІ приймається передплата і продається на роздріб газета **„Громадська Думка"** у **Гр. Сев. Гладкого** по Великій Китаевській ул. ч. 27.

П'єси з репертуару оркестра Р. Буллеріана для фортеп'яно на 2 руки:
Воячек Єврейська мелодія . . . . . 40 коп.
„ Інтермеццо . . . . . 50 коп.
„ Маленький вальс . . . . . 50 коп.
набувати в головнім депо музичних струментів та нот
Г. І. ІНДРЖИШЕК,
у Київі, Хрещатик, № 58.
Г. ч. д. 50—122

Щоб д.д. передплатники газети „Громадська Думка" могли одержувати іі без припину, Головна Контора просить усіх д.д. передплатників місцевих і позамісцевих, передплата яких кінчається 1 липня, не дотягати відновлення іі до останніх днів сього місяця, бо в такім разі неминуче буде задержка в надсиланні газети.

Київ, 24-го червня, 1906 року.

Дві правді. Недавній погром у Білостоці знов поставив на чергу пекучу справу про забезпеку у нас самих звичайних прав людини —життя її, здоровля, чести та добра. Знов обурення проти нелюдського катування неповинних людей хвилею пронеслося по всьому царству, знов чуемо вимагання суду над правдивими злочинцями та творцями того страшного діла. Хоча їх кожне знало, а проте попереду треба було довідатись усієї правди про погромне діло, виявити усі його причини й виставити нелюдів на суд прилюдний та ганьбу. Щоб це зробити, Дума Державна послала своїх членів на місце злочинства, щоб вони довідались правди; за Думою пішов і уряд, вирядивши до Білостоку свого чиновника. Тепер маемо вже офіціяльні звістки про погром з двох джерел —од Думи й від уряду і з цього матеріялу визирае на нас гола страшна правда про нелюдське діло.

Рівняючи той матеріял, ми спершу бачимо ніби дві правді, а не одну, бо звістки від Думи та від уряду не то неоднаково виясняють справу, а просто таки суперечать одні одним. Звістки від Думи ясно й виразно говорять і цілою низкою крівавих фактів це доводять, що погром підготовано й організовано заздалегідь, що всі—певна річ, і власти—про його знали, але власти не то не спиняли купки погромників, а ще навіть допомагали їм; що військо обороняло не тих, кого бито, а навпаки само ще било й розстрілювало нещасних людей, яких й без його вже били та на всякі способи знущалися. Звістки від уряду пробують сказати що инше. Правда, виправдити поліцію зовсім не можна було, бо вже занадто вона вмочила свої руки в це діло, але уряд пробуе все-таки на всій вині поставити... самих же побитих та пограбованих та зруйнованих людей. Євреї, бачте, в Білостоці самі довели неповинну поліцію до упадку; вони поперелякували всю людність, сами викликали погром, якого військо та поліція не спроможні були одразу припинити. „Съ глубокимъ негодованіемъ" відкидае уряд обвинувачення проти властей та поліції й посилае шукати причини погрому до революціонерів, що обурили проти себе людність і знесилили поліцію.

Отже маемо не одну, а дві правді. Котра ж із їх „настояща?"

Погром почався з того, що хтось —уряд каже, що то були „революціонери"—вистрілив на процесію чи навіть кинув бомбу, хоч сам же губернатор про бомби перше писав, що то неправда. І от *зразу* ж приходить військо і *зразу* ж таки починае стріляти в ті будинки, звідки, *„какъ предполагалось"*, стріляли на процесію. *Разом* („почти одновременно") — кажуть урядові звістки—роспочався погром по цілому місту; робили його „окремі купки" погромників. Коли погром припинено, тоді почали революціонери нападати на військо, а воно, обороняючись тільки, людей стало розстрілювати,—може й неповинних.

Таку „правду" подае сам уряд; нею він хотів умити собі руки, заявивши, що неповинні власти й військо в крові неповинній. Але не хотячи він сказав як раз ту другу правду, що виходить од Думи і складае вину на власти та поліцію. Погром очевидно підготовано й організовано, бо скоро замовкли провокаторські (це ж певно!) вистріли, зараз прийшло військо й почало кого попадя розстрілювати, а разом роспочато й погром. Ніхто виноватих і не думав шукати, або краще за виноватих наперед вже мали усіх евреїв і всіх били й грабували. „Окремі купки" погромників роблять свое ганебне діло на очах у власти, на очах у війська—і припинити їх не могли,—очевидно, не хотіли того, бо коли довелося розстрілювати „революціонерів", навіть неповинних, то порались тоді так, що хутко втихомирили. З усього видко ту саму правду, яку подае й Дума: погром був, бо того хотіли власти...

З цієї правди виходить і ще правда: доти будуть погроми, доки долею Россії заправляють, як один посол в Думі сказав, „вахмістри вихованням, а поглядами своїми погромники." Бо хиба ж не про те саме свідчить свіжо надрукований в „Мысли" лист чиновника міністерства внутрішніх справ Лаврова до якогось вельможного погромника, щоб той підсобив організації погромів? Хиба ж не ще краще про це промовляе лист в „Биржевыхъ Вѣдомостяхъ" д. Львова, що Вітте з Урусовим, розслідуючи справу погромів, знайшли оригинал чорносотенної прокламації з написом: „печатать *Треповъ*." (?) Та й чи один тут Трепов!..

Ось звідки йдуть погроми, ось де їх справжні творці та злочинці. Правда, яку вони так пильно ховають, виходить таки зісподу і голосно кричить проти їх і нема жадної сили, щоб ту правду затлумила. Народній голос вже заплямував вельможних погромників своїм призирством, а там незабаром прийде може й до прилюдного суду.

В Державній Думі.

(*Од нашого кореспондента*).

Петербург, 19 червня.

Після сьогоднішнього засідання Думи, на якому знову виступали міністри, зосталося таке враження, що міністри появилися в-останне. Вгорі прояснюеться: і там вже переконалися, що не теперішнім міністрам заспокоїти державу. І коли досі їх ще не змінили, то тільки через те, що на їх місце не всякий і згожуеться сісти. Не хотять чиновники, бо знають, що Дума не терпить канцеляристів. Не йдуть ті, що сидять у Думі з правого боку, бо знають, що ні держави не зуміють заспокоїти, ні більшість Думи ними не задовольниться. Не згожуються поки що й конституційні демократи.

В Петергофі мають надію „отступить въ порядкѣ"—ввязать в кабінет хоч одного чиновника-бюрократа. Але к.-демократи на такий кабінет не згожуються. Вони вважають, що краще мати в кабінеті самого найлівіщого з Думи, ніж такого ж з канцелярських бюрократичних задвірків.

Та поки то ще новий кабінет буде, а на запитання тим часом треба ж комусь відповідати... Ось через віщо міністри і появилися знов у Думі.

Першим говорить Кузьмин-Караваев. Спокійно, крок за кроком, доводить він, що кари на смерть не повинно бути, навіть і у військовому законодавстві вона зайва. Він сміеться з доказів міністрів і всіх тих, що кажуть—„заспокойтесь і ми скасуем кару на смерть, дамо вам реформи". Держава хвилюеться через те, що її потреб не хотять задовольнити, а їй кажуть—„заспокойтесь, почекайте реформ і не надійтесь—і тоді ми вам сі реформи дамо!"

Ораторові плеще уся Дума. Але ось на трібуні з'являеться поважна і велична фігура Щегловітова, міністра юстиції. Говорити він уміе і говорить звичайно дуже гладко. Але тепер в його голос переривается, тремтить і чим далі, тим більше. Та й трудно сміливо людям в вічі неправду казати, коли знаеш, що твое крутійство зараз буде роскрито.

— Кара на смерть потрібна для анархістів і для тих соціалістів, що мало відріжняються від них...

Депутати роти пороскривали від здивовання: всім відомо, що до анархістів та соціалістів уряд тепер тільки себе не залічуе.

„В одставку"—пролунало у відповідь на таку заяву.—„Геть його!"...

— Ми згожуемось скасувати кару на смерть тільки за карантинні злочинства—каже міністр. Всі здивовано озираються, бо майже ніхто з присутніх не чув, щоб коли в Россії карали на смерть за карантинні злочини.

„Вон, геть з трібуни"—лунае знову в відповідь...

Слова просить морський прокурор. Всі дивляться уважно на міністерську ложу, як в ній крутиться якийсь гладкий моряк-офицер і з переляку не може дверець знайти. Хтось показуе йому дорогу. Він сопить, пихтить і ледве зіходить на трібуну.

Депутати зо сміхом дивляться на червоне сполохане обличчя міністерського заступника...

— На думку морського міністра,— ледве белькоче він,—не діло Думи касувати кару на смерть!—І пішов. Коротко і ясно.

Дума зустріла сю заяву реготом, навіть „в одставку" ніхто не крикнув.

— Слова просить Павлов—каже Муромцев...

„Вон його! Розбійник, душогуб, людоїд! Геть його!"—Загриміла Дума. Деякі вже встали і помалу виходять...

Павлов побілів як смерть. Його висока струнка постать трохи зігнулась. Міністри, позираючи на Думу і на Павлова, починають тікать. Павлов зіходить на трібуну.

„Геть його душогуба! Не смій говорить!"—лунають грізно крики лівої... „Долой його!"—кричить центр і права. Соціал-демократи починають тупотіти ногами, стукати пюпітрами (дощечки над столами). Павлов спускаеться і виходить за колони.

Муромцев закриває збори.

В Катерининським залі клекіт, гвалт. Провожають міністрів. Якийсь дідок напавсь на селян, за що вони вигнали Павлова:—се, мовляв, не згідно з свободою слова. Селяне обурені. На що його шлють нам! Ми вже ж вигнали раз! Тай що ж, мертві ми чи що, щоб не кричати!..

В другім кутку бушуе Аладьїн. Він умовляеться з Вінавером і Набоковим, коли з'являться міністри й ще раз—вийти всім разом з Думи.

Через скілька хвилин з зали виходять всі. Нагорі радяться трудовики. В библіотеці к.-демократи. Всюди настрій однаковий і та ж у всих думка.

В библіотеці, де зібрались к.-демократи хтось вигукуе: „се ганьба, се провокація посилати Павлова в Думу". Мілюков спокійно сміеться і заспокоює разом товаришів: — „Кабінет — каже він,—до недавна висів на ниточці, а тепер і вона порвалась!.."

Лунае звінок. Всі швидко збігаються в Думську залу. В міністерській ложі пусто, тілько в куточку скулився товариш міністра внутрішніх справ Макаров. Муромцев прохае його на трібуну. Дума слухае...

— Питання про скасування кари на смерть до його міністерства не відноситься ..—сказав Макаров і зійшов швидко, радий, що його не зганьбили...

Після сього починаються дебати...

Анікін радить не виходити з Думи поки не затверджено буде законопроекту про скасування кари на смерть.

— Дума,—каже він,- може обійтися і без уваг тих панів, яких ми тілько що вигнали звідси. Людина, усе життя якої повне крови і душогубства, сміе говорить з цього святого місця!.. Хай знае народ, що Дума не терпить крови!

Ораторові всі одностайно плещуть. До слов Аладьїна приеднуеться Кузьмін-Караваев й инші. Протестують тільки граф Гейден та Волконський...

— Треба поважати свободу слова!.. —каже Гейден.

Йому відповідае Вінавер.

— Ми уміемо поважати свободу слова. Міністри можуть присилать кого завгодно, тілько не людину, у якої руки в крові...

Далі Аладьїн, Рамішвілі кажуть:

— Душогуби, вони приходять сюди з окрівавленими руками, приходять, щоб плямувати се святе місце людською кров'ю. Геть сих катів, геть людоїдів!.."

Муромцев, що звичайно стримуе ораторів, сидить мовчки, немов води в рот набрав.

І знов Думу з'еднало одно почуття ненависти і призирства до душогубів. В одну мить не стало партій, счезли і „ліві" і „праві"... Лишився тілько народ, увесь російський народ. І його протест проти урядових насильств голосно лунав з ораторської трібуни...

— Як мало совісти й розуму у наших міністрів!—грізно, з могутнім почуттям гукае Родичев...

— Руки закатованих протягаються до нас із могил...—каже Ледніцький...

— Всі люде боялись душогубства... починаючи з Каїна і кінчаючи убийцями Христа, тілько міністри не бояться його і навіть виправдують... говорить гнівним голосом священик Огнев.

Після промови священика вже більш ніхто з послів не хоче говорити.

Комісія ще раз переглядае законопроект. Знов дзвінок. І після першого ж читання Дума одноголосно приймае законопроект про скасування кари на смерть.

Так посли народні скасували кару на смерть в Россії!

Але чи ж справді кару на смерть знищено?..—спитав я в депутата-селянина. що виходив з зали поруч зо мною. Мені не вірилось, що той Молох, в утробі якого загинуло стілько найкращих борців, уже не воскресне!

— Знищено! Навіть для міністрів! Хай їх Бог карае, а не ми... Каїни!— відповів мені селянин.

В. П.

З газет та журналів.

*** „Страна" перечула, що міністерство внутрішніх справ розіслало губернаторам циркуляра, щоб вони всіма способами взялися збірати податки. З цього приводу газета пише:

„Коли що день, то стае гірше, коли селяне по багатьох місцях прямо таки поміраютъ з голоду, міністерство розсилае всім губернаторам, а значить, і в голодні губернії наказ добре взятися стягати з селян податки.

Всяке знае, як нерівно у нас роскладаються податки між ріжними класами народу, як через нерівні, не під силу, податки на селянах залягло багато оплатків, і що через те хазяйство селян ставало ще гірше і геть підупадало. Виходив якийсь зачарований круг: через підупад селянського хазяйства за селянами залягали оплатки, виплачувати податки ставало тоді ще тяжче, хазяйство підупадало ще гірше і цьому не стало кінця.

І таке робилося, не вважаючи на „енергічні" способи збірання з селян податків, що належало до поліції. Говорити про цю річ, якій дали навіть особливе назвисько „вибивання", не приходиться, бо її всяк добре знае.

Місцева адміністрація в своїх власних інтересах була досить пильна в вибиванню податків, але тепер міністерство ще піддае їй охоти в тім ділі, бо требуе, щоб губернатори не гаючись сповістили, що саме вони зроблять для збірання податків. Можна собі здумати, що то будуть за „енергічні вчинки", коли почнуть виконувати міністерський наказ.

До того не забувайте, що це „скоре збі-

рання" податків буде робитися спочатку літа, коли люде нічого ще не зібрали і зовсім не мають грошей—в найтяжчий для селян час.

Що сказати про таку розумну політику міністерства внутрішніх справ?"

*** Ще раз вертаемося до того, що пишуть петербурські газети про судову справу петербурської ради робочих депутатів. „Рѣчь" каже, що депутатів не можна судити, бо ні за що:

„Хоч ті організації, які з'являлися під той час „явочним порядком", і не мали законного дозволу од уряду, але власти не то що допускали їм істнувати, але навіть признавали ці організації і входили з ними в правильні зносини; уряд признавав земські та городські з'їзди, хоч вони були „самозванні"; так само признавали і раду робітничих депутатів, яка мала офіціяльні зносини і з міською думою і з самим графом Вітте. Таким робом арештовувати раду депутатів не було ніякої рації. Можна було б позволити, щоб судова власть арештувала де-кого з тих людей, що належали до ради, сподіваючись од них якогось лиха. Але ніяк не можна зрозуміти, через що вважають за якийсь злочин і тягнуть до суду за те одно, що чоловік належав до ради депутатів".

На заробітках.

(Спогади заробітчанина).

Се давненько було, але я все до дрібниць пам'ятаю і ніколи, здається, не забуду.

Зима. Село наше засипане снігом,—не в одному місці хуртовиною навергало кучуруги врівні з виводами хат. Холодно. Селяне поховались по хатах, мов по норах кроти.

Але не можна було сказати, що село завмерло. Що-дня з ранку до вечора, не зважаючи на холод і сніг, по всіх кутках села бігали люде: се були десяцькі і соцькі. Запорошені снігом, з палицями в руках, вони по черзі підходили до вікон кожнісінької хати і вигукували все одно:

— Подушне несіть, несіть подушне!

Надходив новий рік, а за нашим селом лічились великі недобори поземельного налогу, викупних платіжів, земських зборів і т. и. Через це справник, становий та земський начальник безугавно „предписували, наказували і приказували" волості наполягти на „неисправных" селян, справити податки, хоч там що. І десяцькі з соцькими гріли чуприни... Та селяне не квапились нести „подушне". Рік був недородний, заробітків ніяких. По всіх хатах ще з осени хліба стало „тонко", а тепер в значній більшості його зовсім не було,—за все одбувала картопля з водою. Село голодувало.

Одного дня, незадовго перед різдвяним святом, бігали десяцькі і соцькі, як і завше, але гукали цілком инакше:

— Наніматель прибув! Ходіть найматися, до волости ходіть!

Село стинулося, заворушилося. До волости порснули голодні люде—нужда погнала. Брат, сестра і я не відбились від них: давно вже в нас не мілось ні хліба, ні палива.

„Наніматель" був з Сердюківської економії з Київщини. Він небавом вийшов до народу, що зібрався коло волости, і зачав читати умову, з якою прибув наняти строкових на пришле літо до економії.

— „Строк з 1 травня (мая) по 14 падолиста (ноября)*, „робочому—40, парубкові і дівці—30 карб. на строк, хлопчакам—25", роботу роспочинати, як сходить сонце, кінчать—як зайде", „наряд одбувається до світа", „слухатись економичного начальства, безперечне корячись йому", „найменша провина карається штрапом" і т. и. вичитував прикащик. На прикінці додавалось, що зараз і завдатки дано буде тим, хто запишеться в найми.

Згадка про „завдатки" справила свое діло на голодних, прип'ятих за „подушне" людей; на умову вже не зважали.

— А які завдатки даватимете?—почулося з гурта селян, скоро умову було прочитано.

— Робочому 10 карбованців, иншим—5 і 3 карб.

— Згода!

Почалося записування.

Діждавши весни, 23 квітня (апріля), вирушили ми, „строкові", з села, а 28 вже були в Сердюківці. Нам показали на казарму. Се була довга будівля, ні се хлів, ні се землянка, без стелі, з дощаною щілинуватою покрівлею, земляною підлогою і незашкленними вікнами, що приходились врівні з землею знадвору. Свині лазили в вікна вночі, а коли траплявся дощ, в казармі робилось болото; нужі: бліх, блощиць то що—аж кишіло. Попід обома стінами будівлі вподовж стояли примістки—„нари" на два поверхи для спання строкових. На них ми оташувались.

Кажуть, що як минае час, то забуваються всі прикрости, які зазнаеш, слабіють згадки, забуваються образи й кривда. Я багато чого дав би, аби назавсігди винищити з пам'яти моеї згадки про життя в Сердюківській економії,—згадки, від яких що-раз тремтить тіло мое, збурюються душа і розум.

Нас, строкових, не вважали за людей. Чоловіки й жінки тулилися вкупі в одній казармі. Годували в обід смердючим борщем з кашею, а на вечерю давали горох'яний суп, в середу ж та п'ятницю—галушки. Борщ готувався без картоплі, спершу—з квашеною капустою, в якій кишіли черви, а далі—з бутвиною. Каша з пшона, в якому напів було мишачого посліду. В суп кидали горох і в жодній бубці його була кузька. Страва була синя, аж чорна. Спочатку казали: „казани не виварені, тому вона така", а на далі... вже нічого не казали. Хліб пікся з леглого, тухлого борошна, чорний як земля; борошно не сіялось і, розломивши хліб, що-разу можна було знайти в йому всіляку нечисть, до печеної миши включно. Строкові, як завдальшки не були б на роботі, їм не варили на місці страви, а везли з економії, бовтаючи її в нечепурних перерізах.

Аж тут, в економії, ми дізнались, що означали ті слова, що читав нам прикащик, як наймав: „роботу роспочинать, як сходить сонце, кінчать—як зайде", „наряд одбувається до світа" і т. и. Було йще не сіріє на дворі, схід неба ще й не думае шарітись, а д. Луценко вже біля казарми.

— Одягайсь! На наряд! Хутчій ворушись, лобуряччя, таку вашу мать!—кричить Луценко, гасаючи по казармі. Хто обзивавсь хоч одним яким словом, хто не спритно, як здавалось Луценкові, одягавсь—по спинах тих гуляв немилосердно його нагай.

Наряд відбувався на циприкові, біля „воловні", відбувавсь грубо, з штурханцями, з матюками. Гуртки одряжених строкових припоручались „вірним слугам панів", доглядачам-катам і їх „гнали", так таки простісінько гнали, як от „гонять" скотину,—гнали на поле: треба ж, бачите, „роботу роспочати, як сходить сонце", хоч робота, скажемо, була на полі за сім чи й більше верстов. Снідали „хлібом святим"—хапцем, обідали—хапцем і кінчали роботу не раній, „як заходило сонце".

Повік-роди не забуду одної пригоди. Чоловік шістдесят строкових розтрушували по ланах гній з купок. Між ними був я—молодий хлопчак. Лани стелились попід зеленим гаем „Діброва". День доходив кінця. Захід неба вогнем горів, а сонце повисло над гаем, ніби цілуючи своїм щиро-золотим краем верховіття дерев. Минула хвилина—уже над гаем світилася половина сонця. А далі воно цілком втонуло в гаї і між дубами засвітились тремтючі ліхтарі останнього соняшного проміння... Чудова се була картина! Якісь солодкі радощі і одночасне якийсь пекучий біль почутив я в грудях, дивлячись на ту картину. Я росправивсь від праці, опустивши забруднені гноем руки.

— А, ледащо, вморився вже!—раптом почув я коло свого уха голос доглядача. Ту ж мить його ціпок тричі піднявсь і спустивсь на мою спину,—з добра-дива.

Опісля того не раз і не два били мене, били і инших строкових в Сердюківській економії, били батогами, ціпками, кулаками; били всі: управитель, і Луценко, і цілий рій доглядачів, знущались над нами скільки хотіли всі. Але для мене не було і не буде більшої образи від зазнаної там, під „Діброво". То була дошкульна образа—перша образа над тілом, над духом, над гідністю людини!

Траплялось часто й густо, що ріжні конторщики, приказчики, доглядачі, табельщики—вся „псюрня" двірська—підсипалися до наших дівчат, щоб задовольнити свої ганебні, сороміцькі, звірячі інстінкти. За-для сього дівчата, на яких ластились, призначались на лехкі роботи: до саду, до покоїв чи куди инше. А коли дівчата були такі „невдячні", що одрікались визнавати „ласку" роспустників і платити їм за сю ласку своїм дівоцьким вінком,—то ці бідолашні дівчата душились в половниках біля молоч, виснажувались під вагою бійки, лайки, штрапів на жоднім кроці.

Кілька разів строкові робили спроби скаржитись про все управителеві економії. Та хиба коли свій своему або собі власне—втяв хвоста? А кого вважали привідцями скарги—прогонили з економії, не платючи грошей. І все це робилося... „на підставі умови".

...Так, се давненько було, кілька років. Більш я не був в Сердюківській економії, навіть не знаю напевне, чи істнуе вона зараз, і як там поводються тепер з робітниками. Але з місяць тому мені довелося побувати по багатьох економіях Гадяцького, Роменського, Лохвицького і Зіньківського повітів... І завжди і скрізь доводилось впевнятись, що дух Сердюківської економії, отой страшний дух кріпацтва, несвіського знущання над людьми жие по всіх наглянутих мною економіях і по сей день!

Ф. Шелудько.

*) Див. № 142 „Гр. Думки".

Державна Дума.

> **Про засідання 22 червня**, коли було подано в Думу запитання про те, що побито посла Сідельникова, ось що між иншим телеграфують до „Кіевск. Зари":

Серед послів нервовий настрій. В тому, що побито посла Сідельникова більшість послів добачае долю цілої Думи. Найбільшу увагу звернули на себе в цьому засіданні Аладьїн та Муромцев.

Аладьїн виголосив три палких промови. „Наше положення тепер стоїть ясно, каже промовець; правительство постановило, очевидно, не церемонитися з нами. Але ж і ми не станемо церемонитись з ними. Трудовики певно поділятимуть мою думку, коли я скажу, що коли б доторкнулися до якогось посла, то жодному міністрові не буде дано змоги сказати з цієї трибуни жодного слова. Коли займуть, ще якогось посла, або когось з нас не стане між нами, ми тоді не одповідаемо за вашу (вказуе рукою до міністрів) безпечність. Досить нам сказати до народу: ми не можемо нічого вдіяти і вас тоді не тільки тут, але й ніде не стане! Пам'ятайте, що озброена сила переходе на бік народніх заступників. Нас тут 450 чоловіка, але коли нас не стане, тоді російський народ не допустить—щоб з вас хто небудь остався живим після нас".

Гейден (йому перебивають говорити сміхом та вигуками). „Не можу сполучити міністра з городовим!" Промовець кличе до спокою. (Йому дуже шикають).

Виступае Сідельников (його стрічають довгими та щирими оплесками). Він росповідае, як було діло: йому заманулося подивитися, як втихомирюють. Він бачив, як городові, йдучи у садок (сквер), штрикали штиками у людей, що виглядали з нижніх вікон. Потім Сідельников пояснив для чого з ним був револьвер: йому надіслано вже чотирі смертних присуди, в останньому одібраному ним присуді визначено тижневий речінець, револьвера він взяв про всяк случай, для самоохорони. Протокол, що склала поліція про подію, це, як каже Сідельников, чудовий фантастичний твір.

„На власній шкурі я визнав, каже промовець, що то значить бути російським обивателем; не доводьте ж народ до того, щоб він боронив собі життя з оружжам на руках! Ми загрожуемо через те, що нам страшно бачити кров. Вибачте, що не складно говорю. Справжньої, не паперової оборони шукае народ!"

Ледницький видко умисне стримуе свою палку вдачу, він розповідае, що бачив на власні очі у Сідельникова рани та синяки.

Аладьїн заперечуе проти першої частини запитання, він каже, що нема рації питати міністра: „чи знае він?" Міністр чудово знае, що нас б'ють! Треба спитати у міністра, чи зробив він що небудь в тому напрямку, щоб розпудити поліцію, котру навчали наші міністри конституційному праву. До речі, пристав висунув конституційну теорію, він сказав: тут ви приватна особа, а через те маю право бити. Цей пристав тільки талановитий вихованець наших міністрів. Коли б вони не раділи з того, він не посмів би цього сказати. Чи били коли-небудь городові хоч одного міністра? Тут у міністрів е либонь чудово оброблена теорія власної незайманости: міністрів мовляв бити не можна! Але ж ми говоримо до міністрів ось що: ми зробимо звання посла більш святим ніж всі міністри вкупі. Від міністрів залежить тільки одно, як нам це зробити. В ім'я їхньої власної безпечности цю теорію можна перевести у 24 години: хай міністр скине градоначальника, (вигуки: хай сам міністр йде в одставку!)

Аладьїн (одповідаючи на вигуки): присилувати піти в одставку міністра, це в нашей волі! Присилувати піти градоначальника—його діло! (Вигуки: вон! геть міністрів!).

На трибуну виходе *Столипин*: вчора по телефону градоначальник сповістив мене про сумну подію, але про неї балакають всяко. Міністр відповість на запитання тільки тоді, коли збере факти. Не слід роспалювати людей... (Вигуки: геть градоначальника і вас геть!)

Муромцев: раз на завжде кажу: чи не можна покинути особисті суперечки, бо вони понижують достойність Думи. Старий лад до того привчив нас, що люде, яким належить власть, можуть ображати тих людей, що нижче за них. Ставши біля власти—не станемо ж робити так, як вони роблять. (Як грім оплески. З лавів соціялістів вигуки: „Дума не мае власти").

Черносвитов говорить, що думка Аладьїнова—це його особиста думка.

Муромцев починае читати запитання.

Сперечаючись з послами, секретарь кн. Шаховський голосно заявляе: „е поправка".

Муромцев: хоч як я поважаю секретаря, але мушу завважити, що не секретаря діло робити поправки голові.

Другу частину запитання принято, першу відкинуто.

Аладьїн пояснюе, що погрози міністрові робить він, але трудящі поділяють його погляд.

Набоков: прохаю не прикладати до мене того, що говорить Аладьїн; ми не можемо йти шляхом утисків, і беззаконні надужиття над нами не повинні викликати й з нашого боку надужить. Коли б мене понівечили або й убили, прошу давати міністрам слово як і раніш.

З російського життя.

— **Крізіс промислу на Уралі.** На Уралі тепер серед промисловців дуже невеселий настрій. Ждуть, що багато промислів лусне. Нема грошей і нема де позичити. Торговля погана, виробів не купують. Серед робітників також йде великий рух. Адміністрація побільшуе поліцію й охорону. Можна сподіватися великого краху.

(П. В.).

— **В Батумі.** Військо вже потроху заспокоїлося, але проте в самому місті неспокій всилюеться. Страшенно великі арешти. По улицях в день і в ночі ходять патрулі. Дехто збільше полохливих тікае з Батуму до Тифлісу. Взагалі по всій кутаїській губернії почалися великі розрухи.

(П. В.).

— **Крізіс земельного володіння.** Тепер дворянський банк призначив у про-

Доклад комісії,

яка розслідувала вчинки адміністрації під час Білостоцького погрому.

Події на вокзалі.

Коли тільки почався погром в Білостоці, частина хуліганів зібралась на вокзалі стерегти евреїв, які або тікатимуть з города, або прибуватимуть в город поїздом. З самого початку погрому на вокзал з'явились салдати піхота й конниця. На вокзалі були комендант, кілька жандарських унтер-офицерів, в буфеті сиділи офицери білостоцького гарнізону. 1-го іюня приїхав до Білостоку гродненський губернатор; він довго сидів на вокзалі, на короткий час приїхав в місто, і з екстренним поїздом поїхав в Гродно. Не дивлячися на те, що на вокзалі був губернатор, стояли військо, жандарі,—хулігани почували себе дуже вільно: ніхто їм не перешкоджав в „роботі", а навпаки од усих вони зустрічали співчуття.

Як тільки прибував поїзд і евреї з'являлися на платформі, хулігани накидалися на них з криками „жиди", „бий жидів" і били їх ломаками. Тих з евреїв, кому вдавалося втікти і добігти до містка, що йшов над рельсами в місто, салдати не пускали і завертали назад на платформу. Коли евреї вибігали на вокзальний під'їзд, тут вони знову попадалися до рук хуліганам, що стояли там і чекали здобичи. Не раз хулігани вривалися навіть в залу 1-го класа, хватали евреїв, які сиділи там, і били їх тут же на місці, або витаскували на платформу й там добивали. Все це діялося на очах салдат, жандарів, коменданта, офицерів, які не тільки не обурювалися цим, а навпаки „шуткували", „ухмилялися" і „притакували" хуліганам.

Були випадки, що проїзжі офицери оступалися за евреїв, але хулігани не звертали на офицерів ніякої уваги. Це була якась дика охота людей на людей. Один еврей, вирвавшися з рук хуліганів, попав на поїзд. Обличчя його було закрівавлене, око вибите; хулігани зустрілили його в поїзді й знову почали бити ломаками. Молодого еврея хулігани схопили за ноги й почали бити головою об каміння. Свідок Ц. розповідае, що на його очах жорстоко побито 8 евреїв. Побитий хуліганами еврей Моловіт розповідае, що хулігани напали на евреїв в залі 1-го класа. Тікаючи, Моловіт сховався в верхньому поверсі в поварській, але громили добралися й туди і почали бити його ціпками, коли він тікав вниз по сходах. Другий еврей Абрамський, що сховався також в поварні, тікаючи вискочив у вікно й зломив собі ногу. Моловіт добіг до під'їзду, але там його зустріли хулігани й знову почали бити ціпками й кулаками. Це було як раз тоді, коли губернатор був на вокзалі.

Власть сама сприяла побоїщеві і це можна бачити хоч би й з таких випадків. В четверг жандарський офицер Грибоїдов, зібравши коло себе хуліганів, сказав їм, що на вокзалі доводиться бити бідноту, а треба йти в місто й там розбивати крамниці й бити жидів; ротмистр кордонної сторожі Жеромський, який стояв коло Грибоїдова, додав, що треба вбивати на смерть всих, хто носить чорні сорочки. Після цього благословення одна частина хуліганів пішла до міста, а друга лишилася на вакзалі. Георгієвський „кавалер" (мае двох георгієвських хрестів) Курект переказуе що з ним приїхало в Білосток кілька евреїв. Коли вони вийшли з вагону, на них напали хулігани й почали бити ломаками. Куректа хтось з офицерів вирятував і він сховався на вакзальній криші. А останніх евреїв били на вакзалі в залі третього класа; побитих їх викидали на улицю і там добивали. Так було вбито: Гебеля, Ішмона, Зальмана, Мордко, Брянського і одного ймення свідок не знае. Побитих уже евреїв хулігани на очах жандарів добивали камінням.

З поїздом прибуло з м. Гоніондзи 7 евреїв каменярів, котрі, почувши про погром, приїхали рятувати свої сем'ї. Хулігани схопили їх і почали бити. Вбито 5; а двох Перельштейна й Ватника вирятував хтось з военних; вони встигли втікти в Гродно де їх і допитували. Еврея Гурвіча, який розповідав про цю подію, вирятував офицер Ластовченко. Свідок Аркин каже, що в поїзді, на якому він 2-го іюня приїхав до Білостоку, було багато евреїв. З них він знав тільки Гурвича. Коли поїзд зупинився, хулігани оточили його, й почали бити евреїв. Гурвіч сховався за спину коменданта г. Білостоку, благаючи його вирятувати од неминучої смерти, але комендант грубо одіпхнув його од себе, й Гурвича вбили ломаками на платформі, а труп одтягли в залу 3-го класу. Другого еврея вбили також на платформі; 5—6 евреїв встигли добігти до під'їзда, але тут хулігани вбили їх.

Коли якась жінка, бачучи все це, почала ридати, офицер, що гуляв по залі першого класу, в шапці з червоним околишом, заспокоював її тим, що не треба жаліти евреїв, навпаки треба бути задоволеним цим всим. Офицер говорив, що евреї заслуговують на те, щоб їх убивали: за те, що вони насмілилися кинути бомбу в процесію й убивати наших священиків, усих евреїв треба знищити.

Коли надійшов поїзд південно-західніх доріг, з вагону вийшло 10 евреїв, і 8 з них хулігани вбили на вакзальному під'їзді. Кронеберг, який втік од них, був свідком, як хулігани вбивали цих евреїв. Це було на очах салдат, кількох офицерів, жандарів; в буфеті був фабричний інспектор Рудковський і білостоцький товариш прокурора, вони підходили до тих вікон, перед якими вбивали евреїв. Коли Кроненберг годин у 6 у вечері прийшов в Гродні до губернатора й зустрів там білостоцького товариша прокурора і розповів їм про все, що діялось, то губернатор не сказав йому нічого иншого, як тільки „евреї сами викликали погром, стріляючи в процесію й кидаючи в неї бомби".

Бібіло каже, що з поїздом прибуло 9 евреїв і 1 еврейка; в вагоні вони були під охороною салдатів і жандарів, які і провели їх в вокзал. Коли евреї вийшли з вокзалу на під'їзд, хулігани замкнули двері в середину вокзалу, щоб евреї не могли туди сховатися, і почали їх бити. Тут було вбито 6 евреїв. Ніхто з властей не подав евреям ніякої помочі, ніхто не розгонив погромників. Тільки один пасажир без зброї заступився був за нещасних, але хулігани і його вбили. Інженер Єфимов, начальник участка, каже, що то було вбито якогось студента. Коли нещасний уже конав, то й тоді хулігани не кинули його, а добивали камінням.

Окремі вбивства.

1) В п'ятницю Лейба Гінзбург був в своїй кватирі, в будинку Бровера на Загородній улиці; хтось постукав до його в двері, але він не одчиняв; тоді двері були виламані, і в помешкання увірвався околодочний 4 участка Байбак з салдатами, яким він звелів стріляти всих евреїв, що були в помешканні. Салдати вистрілили й вбили жінку Гінзбурга—Хану Бінему, тією ж кулею поранено сестру Хани—Рохлю Анналуї. Остання на допиті була з простреленою рукою. Мало цього. Байбак вивів з Гінзбурової кватирі еврейку Кустину Інду Лею, в якої на руках був трьохлітній хлопчик, і звелів салдатові стріляти. Той вистрелив, але в Кустину не попав, а вбив хлопчика. В будинкові той же самий Байбак зробив трус, але нічого не знайшов; та не вважаючи на це, він повів з собою брата Вота, Іоселя Вота й ще одного молодого чоловіка Нахима (він лежить в лікарні). Довівши цих евреїв до недостроеного будинку, Байбак сказав салдатам, що це революціонери і їх треба розстріляти. Воті простреляли шию; Нахим впав на коліна, благаючи помилувати; та салдат проколов його штиком.

2) Коли салдати обстрелювали будинок Торпацького, вони поранили Брянського. За ним доглядав Вайнцітер. Останній найняв городового № 162 Марковського принести льоду. Марковський замісць льоду приніс награбова-

даж силу маетків. Власники маетків не мають можливости поплатити проценти й недоїмки на позичку. Маетки їхні грунтовані, инші ж маетки впали в ціні через погром, або через застій в торговлі й в промислі. Вартість маетків підупала, ціна на землю зменшилась; поміщики не дістають аренди за землю. За останній місяць сила народу спродуе свою землю банкові, але в банках немае грошей. Страхові товариства одмовляються од самої корисної операції—брати на риск сільсько-господарські маетки. Всі говорять про крізіс економичний, що страшенно швидко насувається.

(П. В.).

— **Перший батальон преображенського полка.** Як відомо преображенський полк лишився без першого батальону. Тепер набірають салдатів в новий перший батальон. Набірають їх з тиї ж самої гвардії: з 1-ї й 2-ї піхотних гвардейських дівізій і гвардейської стрілкової бригади. Через тиждень в преображенському полку знову буде перший батальон. (П. В.).

— **Петербурзькі безробітні про фракцію соціяль-демократів в Думі.** 18 іюня зібралась рада безробітних. Крім питань економичних і професіональних обговорювалися питання, які мають загально-політичний інтерес. Багато з промовців говорило про помилкову тактику меншевиків в Державній Думі, головним робом про одділення їх од трудової групи. Вказувалось на те, що думські соціал-демократи без шкоди для своеї програми й партійної дісціпліни можуть злитися з трудовиками, які не мають вигляду певної політичної партії. Єднання соціал-демократів з трудовиками на думку зібрання дасть їм число голосів потрібне для того, щоб вироблений ними законопроект міг попасти на розгляд Думи. Инакше праця соціял-демократів в Думі буде цілком не корисною.

— **Кари за звістки про розрухи у війську.** Міністр внутрішніх справ розіслав знову 17 іюня приказ, щоб не допускали розповсюдження газетами звісток про розрухи в війську. Міністр радить губернаторам, градоначальникам і поліцмейстерам одбірати од редакторів підписку, що коли в їхніх газетах з'являться подібні звістки, вони відповідатимуть по закону, як за підбурення до бунту й за заклик до зруйнування теперішнього державного ладу. (Страна).

— **Справа пристава Барача.** Літератори Іорданський і Цедербаум надрукували було в газеті „Рѣчь" листа, в якому переказували погрозу пристава Барача, що він зробить погром проти всих інтелігентів. Начальство покликало Барача і вимагало од його пояснення за ці слова. Барач заявив, що то все брехня, що він нічого подібного не казав. Тоді йому начальство сказало, що він мусить покликати їх на суд. Барач мусів тоді подати в суд жалобу на Цедербаума.

(Н. Ж.).

— **Де ділось сто тисяч карб.** Коли панцирник „Орел" здавався в полон японцям, приказано було викинути в море всі казенні гроші, що були на йому. Мав це виконати ревізор. Потім вже в Японії виявилось, що приказ цей не був виконаний. Через те, що прокуратура й начальство не піднімають цеї справи й не розслідують де ділися гроші, товариський офицерський суд взявся за це діло.

(Н. Ж.).

— **Вільний увіверситет в Петербурзі.** Група американців прохае в уряду дозволу завести в Петербурзі університет на зразок американських університетів. Приймати туди будуть без ріжниці пола, віри, національности. Факультетів буде чотирі: юридичний, соціяльно-економичний, философський і математичний. Ввечорі при вільній школі будуть читатися лекції для робітників. (Н. Ж.).

— **Нема війська.** В Департамент поліції за останні дні надходять од губернаторів південних і центральних губерній домагання прислати військо, бо того, що е, не вистачае для оборони маетків поміщиків. Департамент поліції не завжди задовольняе ці прохання. 18 іюня він телеграфував тамбовському губернаторові: командуючий військом московського округу повідомляе, що в Тамбовській губернії буде 9 ескадронів. Можна додати ще 2. Більше вільної конниці нема. За директора Зубовський. (Н. Ж.).

— **Справи політичних в'язнів.** Департамент поліції гуртуе всих політичних в'язнів, заарештованих в Петербурзі, в дві великі групи. Одних обвинувачують за належність до партії соціял-демократичної, других до соціял-революційної. Перших буде чоловіка 200, других чоловіка 150. Справа почнеться певно не раніш як в августі.

— **Слідство над преображенцями** ведеться дуже уважно. В міру того, як слідство вияснюватиме, хто винен, будуть віддавати під суд. Суд буде військовий. Судити будуть також і декого з офицерів преображенського батальйону. (Н. Ж.)

— **Поліпшання салдатам.** Тепер закінчила частину своеї роботи комісія, що мае поліпшати становище й житя російського війська. Комісія висловилась за те, щоб дати офицерам право в вільний од служби час носити невійськову одіж. Нижчі ж чини цією полехкістю не можуть користуватися. Комісія стоїть за те, щоб дати салдатам право на місяшний одпуск до дому. Одпуском цим можна користуватися що року. Коли б же через що небудь салдат одпуском не скористувався, так на слідуючий рік він мае право на двохмісяшний одпуск. Постанови комісії, кажуть, стверджені вже вищою владою. (Н. Ж.)

З українського життя.

= **Телеграма** українського парламентського клубу Подільському українському товариству „Просвіта". „З доручення парламентського українського клубу, бюро клубу складае сердечну подяку за ласкаве вітання; щиро вітаемо молоде товариство і сердечно бажаемо широкого розвою його діяльности; заснування товариства свідчить зріст української свідомости; певні, що його діяльність дасть міцну запомогу ширенню української національної ідеї і освіти українського люду.

Бюро українського парламентського клубу: І. Шраг, П. Чижевський, В. Шемет, М. Біляшевський".

= **Посол д. Заболотний** мае приїхати в Кам'янець. Кажуть, що він думае зорганізувати товариство, яке дбатиме про те, щоб не було селянських бунтацій. Посол Заболотний думае, що селянські бунтації починаються через провокацію „истинно-русскихъ людей".

(Под. Кр.)

= **Ради селянських депутатів.** У так званому південно-західному краю, куди входять: Київщина, Волинь та Поділля, організуються „Ради селянських депутатів". Вибірають їх селяне загальним голосуванням. „Ради" мусять організувати страйки робітників-хліборобів під час жнив і давати порядок селянам, що вони мусять робити, як би припинено роботу в Державній Думі. (С.-Петер. Вѣд.)

= **В Лубенському повіті** в багатьох місцях селяне некликані йдуть на панські сіножаті, косять сіно, тоді половину копиць зоставляють панові, а половину везуть до себе в село і там діляться. Поміщикам це не вигодно, бо звикли вони давати косарям сьому або восьму копицю. Але час такий непевний, що задовольняються й з половини. (Полт.)

= **Багато семинаристів** Кам'янець-Подільської семинарії з п'ятого й шостого класу і таких, що вже скінчили семинарію, подали прошення, щоб їх принято в університет.

(Под. Кр.)

= **Бережуть.** Газета „Полтавщина" пише про таку подію. У Полтавщині в Хорольському повіті е село Веселий-Поділ і край того села маеток пана Родзянка. Пан Родзянка наняв собі 75 козаків осетинів, щоб йому маеток берегли. Вночі під 17 іюня ці панські козаки подалися до церкви, напали на сторожа, порубали йому руку й голову, а сами убралися в церкву, забрали там гроші і випили церковне вино. На порозі покинули черевики і ковальський попередник. По цьому попередникові й пізнали, хто злодії. Як пішла поліція до козаків, то здибали одного з їх, що обмивав чоботи. На чоботях була кров.

Арештовано вісім козаків і робитиметься слідство.

= **Надії на приїзд послів.** У Житомірі дожидають послів, що приїдуть зробити слідство про те, як відбувалися вибори. Селяне нетерпляче дожидають послів, бо вони невдоволені і з своїх послів, і з того, як відбувалися вибори. Та й хотіли б поговорити з послами про свої потреби. Кореспондентові „Волыни" довелося почути в Житомірі таку розмову. Селяне сиділи в холодку, снідали і розмовляли. Один поважний чоловік говорить:

— Але що вони, ті депутати узнають про вибори тут у городі; то як би проїхались по селах, ото там наслухались би кумедій про ті вибори. Що тоді коїлось по селах, то просто сміх і добрим людям казати... От, наприклад, у нас. Як пройшла по селах чутка, що мае бути якась государська дума і туди будуть посилатись наші виборні, то вся громада в нас так і наприкметила Василя... То чоловік моторний, розумний, дуже письменний і за громаду то уже в огонь і в воду піде. Кому ж лучче й бути виборним, як не йому? Але де там!.. Тільки люде загомоніли про Василя, як уже заколотилось ціле болото. І батюшка, і становий, і пан, і мировий неначе всі збожеволіли. Пішли такі речі про Василя, що ще нігди про нього так не говорилось. Стали страхати, що він скорій до Сібіру попаде, ніж у виборні. А мировий то же таких харманів наплів у волості перед сходом, що і в мішок не забереш. Каже, що Василь і проти духовенства, і проти начальства, що він бунтівник, якому давно вже пора макарових телят пасти. А нарешті аж запінився та як грімне: „Да у него даже носъ революціонный!!"...

Хтось із селян питае:

— А це що за кумедія?.. Ніс революціонний, себ-то значить бунтарський... Щось не второпаю!..

— Та й ми відразу не второпали,— каже перший чоловік.—Та вже нам батюшчин панич ростолкував. То, каже, значиться, що у нього ніс червоний.

Усі зареготалися.

— Та так Василь і сам одказався од виборів,—доказав чоловік свою мову.

— Таке саме лихо і в нас робилося з тими виборами,—почав говорити другий селянин.—Наша громада наприкметила вибрати учителя. Він сам із наших же, з мужиків. Чоловік добрий, розумний і дуже прихильний до громади. То що ж? Того вчителя через скілька днів десь поперли аж у другий уїзд, а може і далі. Скільки громада не просила за нього у начальства, нічого не помогло...

— То ще нічого, що поперли в другий уїзд,—озивается парубок,—а от у містечку Базалії, я читав у газетах, то вчителя ні за що арештували; волочили по тюрмах, а тоді без суда у Сібір заперли, десь аж у Тобольську губернію; а вдома зосталась бідна жінка та ціла куча дрібних дітей...

— О, то за цього вчителя треба буде нагадати оцим депутатам,—загомонів перший чоловік.—І як то знущается начальство з людей? Висилати чоловіка без усякої провинности, та ж то навіть гріх перед Богом!.. Треба це згадати депутатам...

— Та вже разом треба буде роспитати їх і про землю,—озивается дід. Чи буде яка надія на ту землю, чи може і далі будуть глумитись із нас козаки та стражники, як це недавно було в Солотвині та в Пісках.

— От і про ці глумління треба буде заявити депутатам. Може вони ці діла розберуть та й там доложать Думі.

Лист послові до Державної Думи з Поділля.

Високоповажний Добродію! Ми, селяне с. Топали, балтянського повіту, подільської губ., хотіли подати 5 червня таку телеграму на Ваше імення для передачі в Державну Думу:

„Ми, селяне с. Топали, чорнянської волости, балт. пов., под. губ., шлемо привіт Державній Думі і всі приеднуемось до її вимаганнь: землі, волі, автономії, повної амністії політичним і аграрним і знищення кари на смерть. Дійте сміливо і непохитно і будьте певні в нашій підмозі."

На почті в містечку Окни рішуче відмовилися приняти від нас сю телеграму через те, що ніби то вона протиурядового змісту. Такий безглуздий і шкодливий вчинок Окнянської почтової контори примушуе нас шукати иншого способу сповістити Державну Думу про свої бажання. Через те ми і посилаемо Вам телеграму разом з сим листом „заказним письмом". А як ми непевні в тому, що і цей лист дійде до Вас, то ми звернулись до газет, що б вони оголосили нашу телеграму до Думи.

Сподіваемося, що нам таки вдасться побіцити ті перешкоди, які ставлять вороги народу, бажаючи, що б голос його не доходив до Думи. 12 червня 1906 року.

140 сел. підписів.

Лист до редакції.

Шановний пане редакторе!

Прочитавши у вчорашньому числі Вашої газети листа про ті непорядки, які завелися на могилі Т. Шевченка, я цілком прилучаюся до тих думок, які висловлені в тому листі, і прошу додати до нього й мій підпис.

З пошаною

Ф. Красіцький.

У Київі.

Збори старої думи. 26 іюня відбудуться збори гласних старої думи.

Штраф за недостачу води. Київська городська управа оштрафувала товариство „водоснабженія" за недостачу води на Печерську в 1000 карб.

Конфіскація газети. Вчора на вокзалі і по газетних кіосках поліція конфіскувала 1 і 2 число Петербурської газети „Мысль", що виходила замісць „Голоса".

Український спектакль. В неділю 25 червня в Лук'янівському Нар. Театрі артистичним гуртком під зарядом Л. Свірговського виставлятиметься драма Ів. Тобілевича; „Гріх і покаяння (Батькова казка)" Почат. о 8 з пол. год. ввечорі.

Праця агрономічного бюро. Вже більше 2 місяців, як агрономічне бюро київського земства почало статистичні досліди матеріалів по сільському хазяйству; нарешті 15 іюля, буде закінчена ся робота. Статистичні відомости дуже цікаві через те, що вони збираються вперше і розбирають сучасні питання: про аренду, робітничі ціни, ціни на скотину, на хазяйські вироби. Крім того будуть зложені відомости про шкоди хлібам од ріжних причин.

Статистика землі у приватних власників. Агрономічне бюро київського земства видало 2 випуски матеріалів про надільну землю у крестян київської губ.; тепер бюро розробляе статистичні досліди про землю у приватних власників всіх станів.

Відомости про приватну земельну власність брались з списків власників землі, що по закону 11 декабря минулого року мають право на участь в виборах до Державної Думи.

Пожежа. В Боярці, од невідомої причини, 20 іюня у 2 год. дня згоріла деревяна дача на Крещатику № 8. Дача належала Кулаковському.

Число скінчивших сирітську школу. Київський сирітський дім сповіщае київське земство, що сього року скінчило одноклясову церковну школу при сирітському домі 2 хлопці і 7 дівчат.

Гроші на церковних учителів. Київська епархіальна школьна рада сповіщае, що з сього року на содержання учителів церковних школ черкаського повіту назначено добавочні гроші, так що тепер учителі там одержуватимуть не менше 240 карб. на рік. Всього треба видати учителям церковних школ в Черкащині—24546 карб.

Збори монархичної партії. У неділю, в біржовому залі, відбудуться загальні збори членів „правих" партій: правового порядку, російської монархичної партії, російського брацтва і содружества робочих.

Збори столярів. 25 іюня у 12 год. дня в залі київського театру грамотности відбудуться загальні збори спілки робітників столярів.

Перші збори Просвіти. У неділю, у 12 год. дня, в Народній Авдіторії на Бульварно-Кудрявській вулиці відбудуться перші загальні збори київської „Просвіти". Збори розглянуть справи: 1) про план діяльности товариства 2) про бюджет товариства 3) про вибори членів ради, контрольної та инших комісій і 4) про інструкції раді і комісіям.

Пошесть сапу. В київській губерньській земській управі е відомости, що в Київщині з'явилась на конях пошесть сап. Так, в Звенигородському, Сквирському, і особливо в Ново-Прилуцькій волості Бердичівського повіту ветеринарні лікарі при военно-конському переписові помітили, що чимало коней у селян хворіють на сап.

Вважаючи на се, губернська управа назначила комісію і посилае губернського ветеринарного лікаря д. Сенченка.

Розбився поїзд. 22 іюня в 6 год. вечора на перегоні „Перелетъ" розбився поїзд, що йшов з Одеси до Єлисавету. Розбито 7 товарних вагонів, 1 пасажирній; 3 багажних. Тяжко поранено 2 пасажири, 1 кондуктора й 1 машиниста.

Екскурсанти. Вчора прибули до Київа 21 ученики Маріїногорської хліборобської школи Минської губ., з священиком Роздяловським на чолі. Ученики були в університеті, музеї та по инших знаменитих місцях г. Київа.

Телеграми.

С.-П. Т. А.

Державна Дума.

ПЕТЕРБУРГ, 22-го іюня. Засідання почалося знову в 55 хвилин на третю. *Стахович*, якого піддержують *Способний і Румянцев*, прохае відкласти справоздання про білостоцький погром, говорячи, що з формального боку він покликаеться на постанову Думи, яка рішила читати се справоздання через два дні після роздачи друкованих матеріялів. Додаток, в якому надруковано відомости, зібрані Пустошкиним, роздано тільки сьогодні. З морального ж боку найважніше значіння мають тільки одноголосні постанови Думи, для яких треба, щоб усі чисто посли добре знали й розуміли про що саме йде річ.

Щепкин, Кокошкин Джапаридзе князь *Долгоруков і Трасун* кожуть, що відомости зібрані Пустошкиним, тільки приватний додаток; справоздання зложене виключно по тих додатках, які порозсилали у вівторок, коли Дума голосуванням обрала для читання справоздання про білостоцький погром у четверг.

Білосток, вся Россія, ввесь світ не може чекати рішення тієї справи. Посли, які не встигли ознайомитись з ділом раніш, ознайомляться з ним під час дебатів. Ліва, центр і частина правої голосують проти відкладання справи.

Слово даеться справоздавцеві комісії *Араканцеву*. Прочитавши дуже довге справоздання, *Араканцев* висловлюе загальні думки, що погром впорядкував російський уряд, а не російський люд. Російський люд погромів не знае, він ніколи не забороняв иншим народам жити поруч із ним і вільно розвиватись. Уряд, що називае себе російським урядом, вигадав нацьковувати один народ на другий, оголосив евреїв внутрішніми ворогами, витворив людожерну літературу; не вдовольнившись заведенням „черти осідлости", почав нацьковувати несвідомих людей на евреїв. Загубити Россію сей карлик не здолае, але ж нашкодити їй він може. Бобриков в Финляндії, Голицин на Кавказі, поліцейські в середині держави—от наслідки діяльности уряду. Офіціяльні заяви кажуть нам, що уряд хоче законними способами боротись з революціонерами. Але де він бачив революціонерів? Що революціонери стріляли в Білостоці—се брехня. З боку уряду ранено тільки трое салдатів. По останній урядовій заяві, Білосток—осередок революції. Чому ж уряд досі не поарештовув революціонерів? Чому не йшов на Суражську вулицю, де було гніздо революціонерів? Чому не боровся із ними? Тому, що він не знае революціонерів, не бачив їх, а тільки після Білостоку догадуеться, що вони істнують. Навряд, чи можна згодитись з урядовою заявою про байдужність і пригніченість білостоцької поліції. Далі звертають увагу на противні одні одним факти, про які згадуеться в урядовій заяві, Справоздавець каже, що, на його думку,

---

ні речі; коли той вдруге попрохав городового принести льоду, Марковський взяв корзинку і пішов ніби за льодом але знову повернувся з награбованими речами. Тоді Вайнцітер уже сам пішов за льодом, але коли тільки він вийшов за хвіртку, як з-за рогу Липової улиці та Липового переулку почулися вистріли й Вайнцітер впав вбитий.

3) Після вистрілів в православну процесію, почали стріляти на Олександрівський улиці в будинок Рахітеса. Полковий командір казанського полку, який саме наспів сюди, довідавшись, що звідти буцім то кинуто бомбу, звелів салдатам увійти в будинок і витягти всих евреїв. Салдати увірвалися в кватиру Лапідуса й почали вигонити його з родиною на улицю. На лівому боці будинку стояли хулігани, туди салдати і гнали евреїв. Тут вбито синів Лапідуса: Мордуса і Арона, дочку Блюму; поранено: Хону, Зіну, Хансіру Лапідус і Фрейде Людо. Будинок Лапідуса пограбовано. Якийсь старий вже еврей тікав разом з жінною, шукаючи захистку, але хулігани його піймали й убили. (Фрейткин). Ученик реальної школи християнин Дикий хотів оборонити Лапідусів, але хулігани вбили його.

4) В суботу 3-го іюня пекар Гершель і кравець Маркель розносили хліб евреям, що ховалися по льохах і голодували. Коли вони з'явилися на пісочній улиці, тут зустріли їх городові і старший городовий Рамонтович почав стріляти по них; Гершеля ранив, а Маркеля вбив на смерть.

5) В п'ятницю 2 іюня на Кузнечній улиці в кватиру Юделя Тайцмана хулігани стали кидати в вікна каміння. Спасаючись, вся сем'я пішла до родича Гіндлера, умовившися наперед з городовим бляха № 40, що він їх „проведе". Коли Тайцмани підійшли до Почтової улиці, на зустріч їм попалася валка хуліганів, які й накинулися на них. Юдель Тайцман впав, хулігани накинулись на його й убили, а городовий № 40 стояв і спокійно дивився на це.

6) Коли в четверг 1 іюня салдати обстрелювали улиці, на пішоході зупинився ученик комерческої школи Гільдберг; офицер крикнув йому, щоб він тікав, але коли тільки що Гільдберг рушив з місця, як офицер звелів салдатові „прикончити" з ним; той вдарив хлопчика рушницею, й лежачого приколов штиком.

7) В суботу 3 іюня тікаючи з рідними од погрому, Ліба Шляхтер сховалась на горищі в будинку Рама, з нею були й сторонні люди. Вранці до них добралися салдати під командою городового й убили Хаїма Шляхтера, малолітню дівчинку, поранили Берка Шляхтера, а останніх вигнали на улицю.

8) В четверг, швидко після початку погрому Замель Цукерман робив в помешканні своеї сестри Рівки Боруховича. В будинкові була дрібна крамничка Боруховича. Громили напали на крамницю і почали її розбивати. Цукерман і Борухович встигли вискочити через вікно в двір і побігти в кватиру дворника, що жив в тому ж такі домі, але двері були замкнуті. В двір зайшов якийсь городовий з салдатами і показав на евреїв; салдати вистрілили,—Цукерман впав убитий. Борухович тяжко поранена.

(Далі буде).

поки у Білостоці не змінять усіх поліцейських і не виведуть звідтіль салдатів, правди дізнатись не можна. Говорять про незаконні вчинки салдатів, яких іменем царя втягають в політичну боротьбу... Оратор жахається самої думки, що буде, коли військо прокинеться і зрозуміє, що його дурено. Він каже, що зібраних відомостей досить для того, щоб подати запитання военному міністрові і міністрові внутрішніх справ і кінчає свою промову пропозіцією вшанувати пам'ять загинувших у Білостоці вставанням. Усі посли встають з своїх місць. Вважаючи на те, що вже не рано, голова пропонує взятись за запитання. Починаються дебати. Говорять: *Родичев, Ледницький, Джапаридзе, Стахович, Гейден, Якубсон, Винавер і Петрункевич.* Голова нагадує, що подано спішне справоздання харчової й бюджетової комісії про харчову справу. Міністр внутрішніх справ заявляє, що міністр фінансів, як що його треба буде, коли обговорюватиметься харчова справа, може прийти тільки на другу половину засідання, бо завтра вранці він мусить подати Цареві справоздання. Дума постановляє занятись сьогодня черговими справами; завтра вранці дебатувати далі над білостоцькою справою, а другу половину засідання присвятити харчовій справі. Дума приняла ряд запитань, з яких кілька про те, що почтові контори відмовляються приймати телеграми від селян на ім'я послів. Перед кінцем засідання голова каже, що міністер вже давно прохає назначити день, коли він може дати відповідь на запитання, бо його турбує, що для деяких з них вийшов назначений законом місяшний строк. Вважаючи на те, що була така сила діла, голова не міг назначити дня і обіцяв міністрові внутрішніх справ поговорити про се в Думі і запевнив його, що за прострочене відповідатиме не міністр.

Завтра мають розглядати проект закону, сполученого з видатком грошей на харчову справу. В таких випадках по французському закону треба голосувати справу отверто, щоб знати хто саме за, а хто—проти нового видатку; держава повинна про се знати. Тому голова подасть Думі на обміркування питання, як голосувати справу. Засідання скінчилось у чверть на 8 вечора.

—

ПЕТЕРБУРГ, 22 іюня. Царицинського поліцмейстера Благовіщенського і його помішника Попова віддано під суд за намовлення до погрому.

Міністерство народньої просвіти скінчить незабаром отсі 2 проекти, які подасть Думі на розгляд: 1) про заведення шкільно-будівничого фонду, з якого мають видавати гроші на будування й поправку шкіл земствам і городам, 2) про назначення нового кредиту на побільшення числа трьохкласних і чотирьохкласних школ і на одкриття вільного жіночого університету, який має називатись: „вищі історично-літературно-правничі курси". Найменша плата учителям народніх початкових школ, яка платиметься з урядових грошей, має бути—360 карбов. на рік. Законоучителям (попам, що вчать закону Божого) 60 карб. на рік. Вважаючи на те, що ся плата занадто мала, проект пропонує зобов'язати городські і земські самоуправи доплачувати учителям ще й од себе.

ТИФЛІС 22 іюня. З Карса телеграфують, що коло села Халіл знайдено вбитого курда, в якого аж 15 ран; другого дня знайдено 8 трупів з відрізаними головами. Думають, що вбиті—магометане, які йшли в Карс свідками на визов окружного суду.

ЮЗОВКА, 22 іюня. В катеринославського губернатора були виборні від еврейської громади; губернатор заспокоїв їх, сказавши, що погрому й розрухів не буде.

Страйк на рутченківських шахтах скінчився.

ТВЕРЬ, 22 іюня. Колишнього поліцмейстера Диреєвського віддано під суд за участь в тверському погромі 18 октября 1905 року. Судитиме його московська палата в сентябрі місяці.

ПЕТЕРБУРГ, 22 іюня. Радомський губернатор Шировський увольняється через хворобу з служби.

Полтавського губернатора князя Урусова назначено членом ради міністра внутрішніх справ.

Д. с. с. Князева назначено полтавським губернатором, а д. с. с. Засядка—радомським.

21-го іюня прибув в Петергоф московський полк, що відбуватиме караульну службу замісць гренадерів.

Оголошено царський наказ про заведення у збірку державних законів (видання 1906 року) закону про Державну Думу, Державну Раду, про вибори до Державної Думи 1906 року, закон про роспределення державного обрахунку і про видатки, не записані в обрахункові.

Державна Рада затвердила вибори членів Ради від білого духовенства, князя Качушева від уфимської губ. і Трепова від ставропольської губернії. Після сього вона почала обговорювати проект наказу. Після загального огляду Рада почала обговорювати його по пунктах; статю першу і другу принято без дебатів, третю—після довгих дебатів великою більшістю голосів відкинуто. Після перериву Рада приняла (відкинувши поправки) п'яту й шосту статю наказу. Завтра проект обговорюватимуть далі.

ВІЛЬНО 22 іюня. Гродненський губернатор Кістер подав прошення, щоб його причислено до міністерства.

КРЕМЕНЧУГ, 22 іюня. В театрі арештовано залізничого служащого, що намовляв людей до погрому.

ПЕТЕРБУРГ, 22 іюня. Царь затвердив постанову Державної Ради поліпшити умови життя салдатів окремого корпуса пограничної сторожі.

ВІЛЬНО 22 іюня (від офіціяльних кореспондентів). Генерал-губернатор города Білостока Богаєвський доручив кореспондентові петербурського телеграфного агентства заявити, що то не правда, що він 26 мая звелів Деркачову їхати на Суражську вулицю, як те писано у справозданні думської комісії. Богаєвський був тоді тільки начальником дівізії й поліцмейстерові нічого не наказував.

ТИФЛІС, 22 іюня. Военно-окружний суд розбирає діло 27 салдатів мінгрельського полка, яких обвинувачують за участь в повстанні. Сими днями один з обвинувачених втік з шпиталю.

В городі страйк; немає ні звощиків, ні трамваю; булошні, м'ясні і мілочні лавки закриті. В ріжних частинах города постановлено гармати і кулемети; скрізь пікети й побільшені военні наряди. 21-го виборні місцевих комітетів соціялістів, революціонерів і соціял-демократів випустили відозви, в яких закликають людей виявити загальний протест проти военного суду загальним страйком. Завтра газети не вийдуть. Суд буде кілька днів; діло розбирається при закритих дверях.

У Тифліс прийшли усі поїзди, а одійшли тільки такі, що йдуть просто на Баку та Батум; ці поїзди одійшли за допомогою залізнодорожного батальону. Генерал-губернатор наказав поліції, щоб вона подала йому списки зачинених крамниць—за-для того, щоб покласти кару на забастовщиків. Кулемети та гармати забрано у 4 години дня; спокій та порядок не порушувався.

МОСКВА, 22 червня. Увечері за дівочим манастирем був великий мітінг; коли поліція намагалася, щоб люде розійшлися, поліцію почали лаяти та кидати камінням. Викликано було побільшений наряд жандарів; жандари стрельнули раз, але ніхто не звернув уваги; тоді жандари дали залп у повітря і натовп розбігся; двоє промовців задержано у них знайдено прокламації та набої до рушниць.

ПЕТЕРБУРГ, 22 червня. Член Ради Державної, що був міністром хліборобства, Єрмолов, листом до часоп. „Новое Время" сповіщає, що справді до бюро групи центра Ради було подано пропозіцію запитати міністрів що до загальної політики міністерства, але 21 червня група відкинула цю пропозіцію.

КРОНШТАДТ, 22 червня. У військовому суді морському буде в п'ятницю експертиза, а в суботу почне говорити промову товариш прокурора генерал Ваган.

МОСКВА, 22 червня. Застрайкувало п'ятьсот робітників аплікатурної фабрики Фишер і 1500 робітників заводу „Лангауер та Кейзер".

ПЕТЕРБУРГ, 23 червня. По білостоцькому погромові петербуський комітет по справах друку порушив 45 судових справ проти петербурських часописів за подачу свідомо неправдивих звісток про вчинки адміністрації та війська під час погрому у Білостоці.

Судова палата не визнала винуватим редактора „Страны", посла до Думи, Ковалевського по п'ятому пункту 129 статі, за те, що він передрукував листа офицера, знайшовши признаки 6 статі 3 розділу закону 24 падолисту 1905 року і передавши цю справу до окружного суду.

—

Загряничні телеграми.

ЛОНДОН, 22 червня. Палата общин. Коли обговорювався бюджет міністерства чужоземних справ, Дільк сказав, що цілком визнано бажаним бути в найкращих стосунках з Россією, коли б в цю хвилину хтось був непевний в тому, то це через те едине, що в Россії роспочали знову гнати за віру вде-яких місцевостях, при участі навіть адміністрації; він вказав на небезпеку для Англії, бо таке поводження змушує думати, що вона прихиляється до однієї россійської партії. Дільк спитав, чи думають ушановувати британську ескадру, коли вона прибуде в россійські порти, бенькетами та урочистими стрічами. Граф Персі відповів, що россійське правительство (?) і громадянство добре розуміють ганьбу від насильств над безневинним та безборонним населеням. Россія розуміє, що повторення надужить погано впливая на відносини між Россією та Англією. Під час, коли меншість населення підлягає утискам, то цю частину населення часто-густо обвинувачують у невірності. Щочасова критика та втручання чужоземних держав спричиниться тільки до стверження такого обвинувачення. Справжня допомога з боку Англії россійським евреям може тільки виявитись в побільшенню переселення та в полегкості знайти притулок переселенцям.

МАДРИД, 22 червня. Міністерство вийшло в одставку. Король доручив Лопецу Демингессу скласти новий кабінет.

Дописи.

Ніжин (у Чернігівщині). З середніх чисел травня (мая) поміж ніжинськими майстрами бондарями та теслями, яких у нас налічується до 1000 чоловіка, почався рух за з'єднання їх у професіональну спілку, щоб міцною, організованою силою обороняти свої робітничі інтереси від експлуатації хазяїнів. Робота їхня дуже важка, особливо робота бондарів, що під час соління огірків роблять годин по 16—18, на день, заробітня плата злиденна, а страва, якою годують їх хазяїни, погана. Оце усе і примусило невеличкий гурток свідомих робітників поміркувати над своїм кепським становищем і знайти якогось способу поліпшити своє життя. Наслідком їхніх думок була агітація поміж товаришами-робітниками за з'єднання їх у професіональну спілку, а тим часом робітники, склавши з себе ядро спілки, звернулись до більш свідомих людей, прохаючи їх узять у свої руки справу організації спілки. До сього робітники вже тричі збіралися і склали устав спілки. Крім того, бувають дуже часто збірки з балачками взагалі про професіональні спілки, яке вони мають значіння для робітників і т. и. На зібраннях робітники залюбки розмовляють рідною українською мовою. Промовниками виступають сами робітники і балачки ведуться українською мовою, россійської зовсім не чутно. На останньому зібранні скінчили справу з укладанням статуту. Головні пункти в ньому такі: спілка ставить своєю метою поліпшення економичного становища своїх членів, обопільна запомога, задоволення духовних потреб членів і розвиток їх класової самосвідомости. Щоб досягти цього, спілка добірає способів економичної боротьби і керує нею. допомагає безробітним, споряжає лекції, бесіди і т. и. Для керування спілковськими справами через де-кілька днів буде обібрано правління, з якого часу почнуться членські вкладки у касу спілки. Тепер уже спілка налічує в собі 60 чоловіка, але робітники сподіваються, що згодом, як тільки инші робітники прочують про спілку, що вона з себе уявляє, кого вона буде обороняти і т. и.,—то до спілки прилучиться багацько більше. Ходить чутка, що й инші професії, як, наприклад, шевська, теж хотять зорганізуватись у спілки.

—

С. Василівка (сквирського повіту). Цими днями в с. Василівці була така історія. Раз уночі місцеві селяне за щось побили панських об'їзчиків і більш, окрім сього, нічого не вкоїли, з чого можна було б думати, що в с. Василівці небезпечно й що потрібна нагальна підмога місцевому начальству од поліції ще з инших місць, аби припинити там розрухи. Але на тамошній економії міркували про це инакше. Там у тому факті побачили щось небезпечне й підняли трівогу. Зараз гайда верховець у м. Паволочь, в станову кватирю, і через кілька годин 15 чоловіка стражників прилетіли прямісінько у Василівку. Гуляли там на просторі небораки майже три дні і все робили „усмиреніе". Наслідком цієї їхньої поїздки був арешт 3 чи 4, як кажуть, селян, яких і одправили в сквирську тюрму. А тут уже сидить чимало селян за всякі вчинки на політично-аграрнім грунті. Між иншими там сидять уже другий місяць 5 селян, яких заарештували (в перших числах травня (мая) в с. Кам'янці, яко головних привідців страйку (забастовки) на бурякових плантаціях ген. Баскакова. Чимало є селян і з инших сіл, арештованих здебільшого за страйки на бурякових плантаціях.

— Тепер вже майже скрізь скінчили роботу з буряками і селяне лагодяться вже прийматися за жнива. Буряки зараз гарні; гичка велика—вершків з чотирі заввишки, а самий бурячок-корінець теж нічого. Деякі плантатори через те, що спочатку не давали доброї, справедливої ціни робітникам-селянам, а все тягалися та торгувалися щодня, й ті часто страйкували,—понесуть велику втрату. Багато селян думають ось уже з неділі зажинати жито; а так, що до Петра, то вже безпремінно жнива почнуться скрізь. Жита в нас славні—рослі та буйні і вже зовсім стиглі; колос теж добрий, повний. А от з пшеницями—то вже гірше. Через дощі вони по багатьох місцях дуже полегли, так що тепер багато буде з нею замороки женцям. Вівса гарні, але ще зелені. Ячмінь теж добрий. Ось уже сінокоси сього року то вийшли дуже недобрі через часті дощі.

—

Полтава. Як будувалися в Полтаві, років із 30 назад, духовні школи, то забрано було з церквів нашої єпархії велику силу грошей. Потім, через який час, треба було для цих шкіл будувати шпиталі, робити паркетні підлоги, залізні брами, чавунні сходи, пристроювати помешкання смотрителеві, інспекторові, начальниці, класовим дамам... Знов забрано з церквів сотні тисяч карбованців. Де-які церковні старости вже й тоді, як кажуть по селах, „ремствували", що попи обдирають Божі доми та на селянські гроші, крівавим потом зароблені, вчать своїх дітей. А то й „темні мужики", парахвіяне, почали гомоніти, далі й гримати, що не дамо, мовляв, тих грошей та й годі. Тоді пастирі заходились умовляти своїх овець. „Що ж таки воно буде,—казали вони,—як вийде по вашому? Не треба вам попів, чи що?"—Ні, треба,—кажуть селяне,—тільки нехай вони вчать дітей за свої гроші.—„А в святім письмі хиба не написано, що „служай олтарю отъ алтаря да ястъ?" І попи доказували, що „їсти від олтаря"—це значить, щоб парахвіяне не тільки харчували своїх батюшок, а й про те дбали, щоб і дітям їх було добре, щоб і сини їх повиходили на попів, а дочки на попадів.

Архиреї, звісно, з селянами не розмовляли, а тільки як доносили благочинні, що в тій чи иншій парахвії не хоче староста давати грошей на духовні школи, то вони нахвалялися запечатати церкву.

Згодом прийшлось розширяти семинарію та єпархіяльну дівочу школу, наймати вчителів до танців та музиків... Тепер уже побори стали такі великі, що й сами попи заспівали иншої, особливо побачивши, що по селах настрій не такий, як колись був. Недавно у Полтаві збірались священики на XIV єпархіяльний з'їзд. З докладу комісії з'їзду видно, що в 1905 року з церков на Полтавщині одіслано в синод на духовні школи 65.410 карбованців та видано на такі ж місцеві школи 168.390 карбованців.

Священики заявили, що такого здирства не повинно бути. Але заходились вони радитись, та й не вигадали нічого кращого, як прибавити по 8 карб. на пуд церковних свічок. Хотять, значить, щоб пуд свічок з єпархіяльного свічного закладу продавати по 40, замісць 32 карб. У єпархії продається щороку до 14.000 пудів свічок, от і є 12.000 карб. на школи...

—

Крутий-Берег (полтавськ. пов.). Ще й досі можна почути безсоромні речі про те, як корисно селянам, коли під боком є економія. „Хто не має своєї землі, той заробить у пана". Чи й справді ж так?

Ось у нас, у Крутому-Березі землю надільну мають тільки 66 хазяїнів. А навкруги куди не глянь—скрізь земля земського начальника Невьяндта. А пан справедливий,—не пропустить потрави, щоб не зідрати штрафу. За своє та сам і присужує собі, бо сам і суддя. Ускочила скотина, або птиця на панову землю, і є по таксі.

Справедливий пан аж занадто. Рубав поденщик дрова у його, та поломав топорище. Щоб не згаяти дня, затесав з панової дровини, а своє йому у дрова кинув. Дізнався пан і присудив 50 коп.

„У меня, каже, крестьяне всѣм довольны и ни в чем не нуждаются",—казав пан після 17 октября. І справді чом їм і не бути довольними? Невьянтові „благодіянія" боком виходять. Хиба ж не „благодіяніе", як за випас корови брати по 12 карбованців у літо? Правда під час революції пан спустив ціну за випас корови до 9 карбованців. За те раніш брав за корову не грішми а обробітками. За одну корову $2^1/_2$ десятини хліба треба скосити, скласти й звозити, і обходилась коровка у літо не менше 20 карбованців. Хоч не хоч, а йди с поклоном до пана, бо своєї землі немає, а жити з чогось треба, а пан того тільки й жде. Се літо на коровах спустив, за те на конях надолужив. Дав толоки 17 десят. на випас коней і за це примушує убрати 34 десят. хліба.

Грошей за аренду не бере, а все за одробітки, а одробітки такі, що як прийдеться до жнив, то свій хліб хоч і пропадай на полі, а панові одроби у двоє, як не більше, коли пан скаже.

Правда, се літо не дуже вже слухають, навіть не ввесь хліб скосили: косив, хто скільки захотів. Таке неповиновеніє розлютувало пана. „Ну, підождіть же, каже, хиба не прийдеться на друге літо,—у троє здеру!—„Та так-то, так, та чи прийдеться самому тобі вдержатись на своїй землі, кажуть наші селяне, чи не прийдеться замісць нас переселятися у Сібір, на Зелений Клин?

Недивно, шо сход постановив переложити волосний налог на всі землі, не виключаючи й поміщицьких.

„Благодіянія" пана Невьяндта визвали сими днями страйк у його економії. Робітники виставили домагання поліпшити харчі, скоротити робочий день і побільшити заробітню плату. Всі вимоги були такі не значні, що, колиб задовольнити їх, то вийшло б стільки, скільки Невьяндт тратить на свою сем'ю у 2—3 дні, а 30 душ робітників легче б зітхнули. Але пан відповів тим, що визвав козаків і налякав так робітників, що вони відмовились від своїх справедливих домаганнь. Страйк виникнув несподівано, коли ще робітники не зговорились як слід, не з'єднались, і через те так швидко і неудачно скінчився. Виступ робітників сполошив пана. Тепер він їздить по свойому участку і „наставляє" селян не бунтувати. „Все їдно, каже, нічого не доб'єтесь і на Думу не надійтесь, може що й вийде вам, тільки це буде років через 5, не раніше.

Тепер цей лицарь зібрав у волості усих старост і десятників і дав наказ,—як прийдуть „наговорщики"—агітатори, то щоб прямо в'язали і вели до його. У тюрмі їм місце, каже пан. Тільки ж селяне сами запрошують до себе ораторів, привозять і одвозять їх. „Про всякі розмови селян проти правительства доносьте, каже земський, мені, та бережіть монополії!" і зброї пообіцяв дати. Монополія навіть найдорожча!

Так порядкують і знущаються ще й досі пани поміщики перед волею. Тьма гніту бореться з світом свободи! Сонечко зіходить, і темна сила зникає.

Залізничі Поїзди.

Південно-Західна (Юго-Западная) залізниця.	№ поїздів.	Одходить з Київа.	№ поїздів	Прибуває до Київа.
Кур'єр І, II, кл. Одеса Варшава	1	9 г. 00 в.	2	9г. 45 х. р.
Кур'єр І, II, клас. Брест, Варшава	9	6 г. 55 х. в.	10	11 г. дня
Почтов. І, II, III кл. Одеса, Брест, Білосток, Граєво	3	9г. 15 х. р.	4	9 г. веч.
Почтов. І, II, III, Сарни, Ковель, Варшава	3	11г. 25х. р.	4	8г. 25 х. в.
Пасаж. І, II, III кл. Брест, Білосток	13	12г. 05х. н.	14	6г. 56 х. р.
Пасаж. І, II, III кл. Одеса, Умань	5	12г. 30х. н.	6	6г. 15 х. р.
Пасаж. І, II, III кл. Бердичів, Радзивілів	11	8г. 25 х. в.	12	10г. 26 х. р
Пасаж. І, II, III клас. Одеса, Волочиське	7	9г. 35 х. в	8	8г. 15 х. р,
Мішан. І, II, III кл. Одеса, Брест,	15	8 г. ран.	16	7г. 35 х. в.
Пасаж. І, II, III кл. Фастів, Знаменка, Миколаїв, Катеринослав	19	10г. 50х. р.	20	5г. 59 х. д.
Почтов. І, II, III кл. Фастів, Знаменка, Миколаїв, Єлизавет.	17	11г. 20х. в.	18	7г. 15 х. р.
Мішан І, II, III кл. до Білої Церкви	27	5 г. д.	28	9г. 37 х. р.
Пасаж. І, II, III кл. Сарни, Ковель, Варшава, Вільно, Петербург	5	11г. 50х. н.	2	7г. 29 х. р.
Мішан. IV кл. Київ Одеса, Брест, Знаменка	31	10г. 03х. в.	32	1г. 10 х. д.
Московсько-Київо-Вороніж. залізниця.				
Швидк. І, II, III кл. Москва	2	11г. 15х. р.	1	6г. 02хв. в.
Почтов. І, II, III кл. Москва, Курськ	4	11г. веч.	3	7г. 30 х. р.
Пасаж. І, II, III кл. Курськ, Москва, Вороніж.	6	12г. 45х. д.	5	4 год. дня
Пасаж. І, II, III кл. Курськ, Вороніж, Харків, Петербург.	8	8 г. в. веч.	7	10г. 35х. р
Київо-Полтавська залізниця.				
Почтов. І, II, III кл. Кременчук, Полтава, Харьків	4	12г. 15х. н.	3	7 г. 10 х.
Швидк. І, II, III кл. Полтава, Харьків. Лозова, Ростов, Севастопіль	2	6г. 17 х. в.	1	8г. 47 х. р.
Тов.-пасажир. II, III клас. Полтава, Харьків	6	8. г. 30х. р.	5	8 г. в. 4 х.

Редактор **Федір Матушевський.**
Видавець **Володимир Леонтович.**

Оповістки.

Вийшло 4-те число українського місячника **„ВІЛЬНА УКРАІНА"**

На рік—3 карб., $^1/_2$ року—1 карб. 80 к., окрема книжка—30 коп. Купувати можна всюди по значних книгарнях. 5-те число друкується і незабаром вийде. Редакція **Петербург Невський 139-60.** Редактор-видавець **Антон Шабленко.**

пт. нд. 2-2 190

Просимо прочитати!

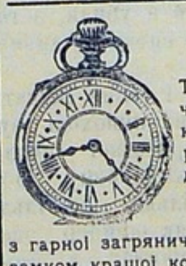

Тільки за **6** карб. **95** коп. висилаємо **14** ось якик річей: **1)** годинник чорної сталі, відкритий, анкерний (не цілиндр), ремонтуар—заводиться без ключа, чоловічий або жіночий, добре вивірений, з золотою оздобою, порука на 6 літ; **2,** ланцюжок панцирний, з нового американського золота, до жіночого годинника такий самий, але довгий на шию; **3)** гарний бредок нового зразка; **4)** золотий перстень 56 проби з правдивим самоцвітом, або портсигар заграничної роботи, з доброї шкурки; **5)** гаманець з гарної загряничної шкурки на 5 розділів (окремий розділ на золото), з механичним замком кращої конструкції **6)** каучуковий штемпель до його з іменням та прізвищем замовця; **7)** пляшечка з краскою до штемпеля; **8)** складаний ножик з кращої англійської сталі; **9)** замшовий гаманець на годинник; **10)** штучний бінокль з видами; **11)** механичний олівець; **12)** патентований електричний ліхтар для кішені; **13)** складані кишенні ножиці в футлярі; **14)** складана щітка з зеркалом і гребінцем. Всі ці речі, що коштують на роздріб більше як 20 карб., висилаємо тільки-но за 6 карб. 95 коп. з пересилкою та запакуванням, зараз по одібранню замовлення, накладаючи плату. Тим, що пришлють задаток, хоч би почтовими марками, дурно вибивається на годиннику монограма. В Сибір та Азіятську Россію приплачується 40 коп. за пересилку; в Сибір не висилаємо без задатку. Замовлення просимо адресувати **товариству ЧАСЫ Варшава,** Почтова скринька № 130

н. в. сб. 128 76—39

Саме цінне для всіх-то є здоровля!

Відомий по всьому світі Гарцький Чай (чорний).

(Harzer Gebirgstee) ГІРСЬКІ ТРАВИ.

Добре випробуваний рекомендований усіми видатнішими лікарями, дозволений до уживання Медичним Департаментом, що при Міністерстві Внутрішніх справ у Петербурзі.

Чай з гір Гарця є єдиний і необхідний засоб для кожного, хто хоче бути здоровим. Питво се, коли уживати його шклянок по 2, 3 на неділю,—зовсім вигоює лишаї, всякі прищі на тілі, особливо на обличчі та на руках, геморої, ромати, всякі хвороби у животі, помагає, коли кров вдаряє у голову і т. и., також надає апетиту, добре впливає на шлунок, є кращий лік при запаленні в легенях, інфлуенції та холері.

Ціна коробки 1 карб., $^1/_2$ коробки 50 коп.

За пересилку додається по почтовому тарифу. Висилається негайно після замовлення з платою на місці (налож. платеж.) не менше карбованця.

єдиний представник за-для Россії

Йосип Гроссман,

г. ВАРШАВА, Слизька 33-а.

сб. 1-10 196

Для аптикарів та дрогистів відповідна скидка.

Київ, Друкарня **Т-ства Н. А. Гирич,** Трьохсвятительська, 14.